

УДК 343.347
ББК 67.9 (УКР)

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (протокол № 3 від 12 березня 2018 року)

Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук. 2018 : матеріали круглого столу (Київ, 2 лютого 2018 року). — Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2018. — 106 с.

Збірник матеріалів круглого столу, проведеного на факультеті правничих наук у межах Днів науки НаУКМА, присвячено актуальним питанням сучасного кримінального, кримінального процесуального права і криміналістики. У тезах доповідей і повідомлень розглянуто низку теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з кваліфікацією злочинів, зі здійсненням належної правової процедури, застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів процесуального примусу, з досудовим вирішенням правових конфліктів шляхом звернення до процедури медіації. На підставі дослідження цих актуальних питань авторами тез розроблені пропозиції та рекомендації щодо вирішення спірних та суперечливих питань, що наразі виникають під час застосування Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

Видання призначене для наукових і практичних працівників, викладачів, аспірантів, магістрів та студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК343.347
ББК 67.9 (УКР)

прокурор будуть мати точні відомості щодо місця знаходження розшукуваних матеріальних об'єктів чи підозрюваних осіб і він буде проведений негайно і неочікувано (раптово) для підозрюваних.

З урахуванням викладеного, вважаємо доцільним п. 5 ч. 5 ст. 234 КПК, в редакції Закону № 2147-VIII [3], виключити.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №№ 9–13. – Ст. 88.
2. Сучасний тлумачний словник української мови: 100000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Харків : Школа, 2009. – 1008 с.
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Голос України. – 28 листопада 2017 р.

Моргун Надія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

завідувачка кафедри досудового розслідування

Національної академії внутрішніх справ,

Литвинчук Олександр Іванович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри досудового розслідування

Національної академії внутрішніх справ

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ НА ПІДСТАВІ УГОД

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України значно ускладнив процедуру проведення досудового розслідування в порівнянні з КПК України 1960 року. Тотальний судовий контроль, повна залежність від прокурора,

заформалізованість прийняття процесуальних рішень перетворили фігуру слідчого на «клопотача» або на помічника прокурора із оформлення слідчих (розшукових) дій.

Задеклароване в ст. 2 КПК України таке завдання кримінального провадження, як забезпечення швидкого розслідування, повністю не узгоджується з необхідністю слідчому для отримання дозволу на проведення багатьох процесуальних дій годинами вистояти черги в прокуратурі та суді. За таких обставин слідчі вимушені якомога більше використовувати спрощені форми кримінальних проваджень, передбачених законодавством.

Для прискорення досудового розслідування в діяльності слідчих підрозділів Національної поліції поступово набуває обертів практика здійснення кримінального провадження на підставі угод (угод про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; угод між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості).

Безумовною перевагою такого особливого порядку кримінального провадження є те, що за умови досягнення угоди між підозрюваним та потерпілим або між прокурором та підозрюваним під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Таким чином, слідчому вже не потрібно продовжувати збирати докази, які підтверджують усі обставини, що підлягають доказуванню. Досягається економія часу, технічних засобів, фінансових витрат. Крім цього, слідчому не потрібно перейматися за результати судового розгляду справи, оскільки після затвердження судом угоди ухвалення виправдувального вироку неможливе.

Так, у 2017 році з угодами про примирення направлено до суду **8 023** обвинувальних актів (у 2016 – **7 708**), з угодами про визнання винуватості **8 007** обвинувальних актів (у 2016 – **5 905**). Загальна кількість угод, укладених під час досудового розслідування в кримінальних провадженнях у 2017 році, складає **16 030** або **12,6 %** від загальної кількості обвинувальних актів, направлених до суду.

Найбільший відсоток обвинувальних актів, направлених до суду з угодами, досягнуто в роботі слідчих органів територіальних підрозділів Головних управлінь Національної поліції (ГУНП) в Луганській – 29,1 %, Полтавській – 23,3 %, Волинській – 19,9 %, Рівненській – 19,8 %, Київській областях – 18,1 %. Найнижчі показники з цього питання спостерігаються в роботі слідчих підрозділів ГУНП в Запорізькій – 6,6 %, Чернівецькій – 7,9 %, Закарпатській – 8,4 %, Харківській областях – 8,4 % та у м. Києві – 8,9 %.

Однак слід вказати, що суди нерідко відмовляють в затвердженні угод про примирення або про визнання винуватості. Це є досить негативною як для слідчого, так і для сторін ситуацією, оскільки, в разі відмови в затвердженні угоди, досудове розслідування продовжують у загальному порядку, а, відповідно до ч. 8 ст. 474 КПК, повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається.

Аналіз судової практики дозволяє виділити найбільш розповсюджені підстави для відмови в затвердженні судами угод, укладених на досудовому розслідуванні. До них можна віднести:

- обраний в угоді вид покарання суперечить вимогам КК України;
- неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення;
- при призначенні в угоді покарання за сукупністю злочинів не враховуються вимоги ст. 70 КК України;
- укладання угоди за ініціативи слідчого або під час укладання угоди про примирення були присутні працівники поліції, що суперечить умовам добровільності;
- укладання угоди було не добровільним, сторони не примирились або відмовились від раніше укладеної угоди [1].

Частина з цих підстав виникає через недосконале врегулювання процесуального порядку здійснення кримінального провадження на підставі угод.

Відповідно до ч. 1 ст. 469 КПК України, угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого.

Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). При цьому, згідно з ч. 1 ст. 474 КПК України, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду.

Ураховуючи зазначене, ані слідчий, ані прокурор не мають права перевіряти зміст угоди про примирення та вимагати від сторін усунення наявних там недоліків. Обов'язок перевірки змісту угоди на відповідність вимогам КПК та інших законів України покладено лише на суд (ч. 7 ст. 474 КПК України). До цього слід додати, що під час ініціювання та укладання угоди про примирення (на відміну від угоди про визнання винуватості) участь захисника для підозрюваного не є обов'язковою. Проте особам без юридичної освіти скласти текст угоди про примирення, який би відповідав вимогам ст. 471 КПК України, дуже складно, особливо з питань кваліфікації злочину, істотних для кримінального провадження обставин, призначення покарання. Водночас, відмова суду в затвердженні угоди через допущені сторонами помилки в її змісті негативним чином вплине, перш за все, на підозрюваного та потерпілого. Оскільки для підозрюваного перевагою укладання угоди є уникнення невизначеності щодо виду та розміру покарання за результатами судового розгляду; у деяких випадках – застосування альтернативного покарання або його пом'якшення, можливість звільнення від покарання. Потерпілий також зацікавлений в затвердженні судом угоди, оскільки винна особа не уникне кримінальної відповідальності, гарантовано отримає узгоджене з ним покарання та відшкодує заподіяну злочином шкоду.

Недосконалість законодавства в цьому питанні призводить до того, що слідчим, за відсутності адвоката, доводиться самостійно складати тексти угод про примирення, що є прямим порушенням норм КПК України. Такі факти досить часто виявляються в судових засіданнях, оскільки такі угоди є «шаблонними». Наприклад, Апеляційний суд Полтавської області у своєму

узагальненні зазначив, що в Карлівському районі Полтавської області склалася практика, за якою кримінальне провадження направляється до суду з обвинувальним актом та угодою про примирення між потерпілим та підозрюваним, що супроводжується титульною сторінкою, на якій зазначається повне найменування слідчого підрозділу. Назва «Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним у кримінальному провадженні №000...» [2].

Підводячи підсумок, вважаємо за доцільне передбачити обов'язкову участь захисника з моменту ініціювання укладення угоди про примирення, а також доповнити ч. 1 ст. 474 КПК України третім реченням наступного змісту: «Прокурор також має право відкласти направлення до суду обвинувального акта та повернути потерпілому, підозрюваному укладену угоду про примирення, якщо вона не відповідає вимогам, передбаченим ст. 471 КПК України, для усунення встановлених недоліків, про що виноситься вмотивована постанова».

Список використаних джерел:

1. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 р. № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>.

2. Узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод від 22.01.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.

ЗМІСТ

Азаров Ю. І. Окремі питання удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування органами досудового розслідування Національної поліції	3
Баканова А. В. Проблеми застосування застави як запобіжного заходу	7
Бондар А. Р. Дослідження понять «побої і мордування» як основи розробки методики розслідування цього виду злочину	11
Галаган В. І. Сучасний стан та напрями вдосконалення Кримінального процесуального законодавства України	16
Казьмірова І. В. Заявник, потерпілий як суб'єкти надання тимчасового доступу до речей і документів	20
Кубарєва О. В. До питання про предмет злочинів, пов'язаних з реалізацією виборчого права: криміналістичний аспект	24
Кубрак П. М. Попереднє слідство в кримінальному процесі Республіки Франції	28
Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчикова В. Є. Законодавче врегулювання початку кримінального провадження	33
Ляш А. О. Збирання доказів на досудовому провадженні: окремі питання законодавчого регулювання	37
Моргун Н. С., Литвинчук О. І. Щодо проблемних питань здійснення досудового розслідування в кримінальних провадженнях на підставі угод	41
Наумчик О. С. Кримінальне провадження за нововиявленими обставинами: деякі проблеми та шляхи їх вирішення	46
Никоненко М. Я. Вплив процесуального статусу потерпілого на процес доказування	50
Орлеан А. М. Застосування процедур спрощення в кримінальному процесі: чому ми не використовуємо передовий світовий досвід?	55
Остренко М. В. Історичний розвиток розуміння джерел доказів у кримінальному провадженні України	60
Попадинець В. В. Окремі аспекти доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх	66
Проценко А. О. Поняття достатності підстав у контексті інституту повідомлення про підозру	72
Пустовойтова Я. В. Співвідношення обставин, що підлягають встановленню, і обставин, що підлягають доказуванню, під час розслідування незаконного видобутку дорогоцінного каміння органічного утворення	76
Романченко А. В. Поняття доказів у кримінальному провадженні	79
Сляднева К. А. Диспозитивність як загальна засада кримінального провадження	84